

Tartu Ülikooli Raamatukogu
Õppekirjanduse lugemissaali tähestikkataloog (NA lgs.)

Koostatud 1957-1999

Kataloogipass

I. Kataloogi ülesanne

Õppekirjanduse lugemissaali tähestikkataloog andis ülevaate lugemissaali avakogus olevast kirjandusest. Kataloogi nimetuse lühivormiks oli NA (lgs.), st õppekogu lugemissaali juures olev tähestikkataloog.

II. Asukoht

Kataloog asus õppekirjanduse lugemissaalis. 13.10.2000 tõsteti kataloog sedelkataloogide ruumi (r. 263), kuna kogu info oli juba sisestatud e-kataloogi. Kahe aasta pärast pidi otsustatama, kas kataloog säilitada või mitte. 12.02.2003 toimunud kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupi koosolek otsustas koostada kataloogipass ja säilitada kataloogist 1 näidiskast. Kataloog likvideeriti 12.09.2005.

III. Suurus

Kataloogi maht seisuga 01.01.1999 oli 76 kasti: 24 kasti eestikeelse kirjanduse ja 52 kasti võõrkeelse kirjanduse (sh. 44 kasti slaavi tähestikus) kohta. Kaartide arv oli ca 40 000. Keskmise juurdekasv aastast oli ca 2200 kaarti.

IV. Sisu

Kataloogis peegeldusid:

- laadid: raamatud, ajakirjad, jätkväljaanded
- keeled: ladina ja slaavi tähestikus keeltes
- ilmumiskohad: olenemata ilmumiskohast
- ilmumisaastad: ilmunud kuni 1998. a.
- kogud: kataloog peegeldas õppekirjanduse lugemissaalis olevat kirjandust

V. Kirje

Kirjed koostati kataloogimisosakonnas. Kasutati erinevaid kirjereegleid:

- 1950–1973 kehtisid Nõukogude Liidus nn. ühtsed reeglid "Единые правила описания произведений печати для библиотечных каталогов"
- alates 1974. a. hakati kasutama ühtsete reeglite uusredaktsiooni
- 1. aprillist 1978. a. mindi üle uuele kirjevormile, mille aluseks oli Nõukogude Liidus ilmunud standard ГОСТ 7.1-76. Ühtlasi hakati kasutama ka Eestis koostatud juhendeid "Uut kataloogimises" (Tallinn, 1978) ja "Trükiste bibliograafiline kirjeldamine" (Tallinn, 1981)
- 1986. aastast kasutati „Правила составления библиографического описания“. (Москва, 1986)
- 1994. aastal, seoses üleminekuga arvutikataloogimisele, võeti kasutusele rahvusvahelised kirjestandardid ja -reeglid (ISBD, AACR)

Kataloog sisaldas põhi-, täiend-, viite- ja teatmekaarte.

1. Põhikirje koostati igale väljaandele autori, kollektiivautori või pealkirja järgi. Autori või kollektiivi nimi pealdises ühtlustati.

Mitmekõitelised teosed peegeldati kataloogis koondkirjega. Lisaks koondkirjele tehti:

- a) täiendkirje individuaalset autorit või pealkirja omavatele köidetele
- b) individuaalkirje tuntud kirjanike kogutud teoste üksikutele köidetele
- c) individuaalkirje perioodilistes väljaannetes ilmunud monograafiatele.

Raamatusarjade iga üksik teos sai iseseisva kirje. Lisaks tehti sarjakirjed sarja nimetusele.

2. Täiendkirjed koostati

- autoriga põhikirje korral:

- a) teisele ja kolmandale kaasautorile
- b) ilukirjandusliku teose pealkirjale
- c) teatmeteose pealkirjale
- d) pealkirjale, kui autor (koostaja) oli kaanel märkimata
- e) isikule, kelle elu ja tegevust teos käsitles (tema kohta)
- f) illustreerijale
- g) ümbertöötlejale
- h) autorile rööpteksti ja -tiitellehega teose puhul rööpteksti keeles
- i) kollektiivile, kui teos käsitles kollektiivi ajalugu või tegevust.

- pealkirja all kataloogitud teose puhul:

- a) esimesele autorile (koostajale)
- b) toimetajale (esimesele või peatoimetajale)
- c) väljaandvale asutusele
- d) kaanepealkirjale, kui see erines tiitellehel olevast pealkirjast kolme esimese sõna osas
- e) isikutele, kelle elu ja tegevust teos käsitles (tema kohta)
- f) kollektiivile, kui teos käsitles kollektiivi ajalugu või tegevust
- g) illustreerijale
- h) ümbertöötlejale.

- kollektiivi all kataloogitud teose puhul:

- a) koostajale
- b) toimetajale, kui toimetaja oli näidatud tiitellehel või selle pöördel
- c) pealkirjale, mille algus erines pealdisest; täiendkirjet pealkirjale ei tehtud, kui pealdiseks oli ajutine kollektiiv.

3. Viitekaardid koostati:

- a) isikunime erinevatelt vormidelt (nimemuutus, pseud.) kataloogis kasutatud nimevormile
- b) kollektiivi nimetuse erinevatelt vormidelt kataloogis kasutatud nimevormile
- c) uuelt kirjaviisi vormilt vanale.

4. Teatmeakaarte kasutati:

- a) kataloogikaartide järjestuse selgitamiseks
- b) kirjereeglitest tingitud muudatuste puhul kirje pealdises
- c) kollektiivide puhul, mis olid muutnud oma nimetust.

Kirje koostamisel oli aluseks selle keele ortograafia, milles teos oli avaldatud.

VI. Raamatukogulikud märkused

Õppekirjanduse kogu tähiseks kohaviidas oli N. Näiteks: N II A-5640

Kui 1972. aastal ülikooli raamatukoguvõrk tsentraliseeriti, muudeti TÜR kataloogid keskkataloogideks. Siit nõue - kui sama õpik asus ka põhifondis, oli õppekataloogi kaardil ka õpiku põhifondi kohaviit.

Kataloogimisosakonnas koostatud kirjed (generaalkaardid) paljundati kõikide lugejakataloogide jaoks, seega ka õppekataloogide jaoks. (Eialgu dubleeriti kaarte käsitsi, hilisematel aastatel kirjutusmasinal.) Alates 1968. aastast kasutati elektrograafilisel teel paljundatud kaarte, mille alläarel olid ka UDK indeksid. 1975. aastast osakonnas olnud automaatkirjutusmasin „Optima 528“ võimaldas kiiresti saada kõrgekvaliteedilisi koopiaid venekeelsetest kaartidest. Aastatel 1994-1998 (INGRIDi ajal) kasutati arvutiväljatrükina saadud kaarte, mille allosas olid nii UDK indeksid kui ka märksõnad.

VII. Kataloogi ülesehitus

1. Tähestik

-eestikeelses osas oli kaartide järjestamisel aluseks ladina tähestik ilma diakriitiliste märkideta:

abcdefghijklmnopqrsšzžu v(w) õ ä ö ü x y

-ladina tähestikus võõrkeelsete teoste puhul oli kaartide järjestamisel aluseks järgmine tähestik:

abcdefghijklmnopqrsštuvwxyzžö, ä=ae, ö=oe, ü=ue

-vene tähestikus teoste puhul oli kaartide järjestuse aluseks järgmine tähestik:

абвгде(ё)жзи(й)кклмнопрстуфхцшщъыьэюя

2. Kaartide järjestamine

Kaardid olid järjestatud vastavalt "Единые правила описания произведений печати для библиотечных каталогов" tähestikuliselt ühtses reas. Järjestusühikuks oli sõna ja lause. Kirjavahemärke, v.a punkt, ei arvestatud. Sidekriipsuga sõnad olid arvestatud liitsõnaks (v.a. eestikeelne osa, kus sidekriipsuga sõnad arvestati kahe eraldi sõnana). Sidekriipsuga lõppevaid või algavaid sõnu on käsitletud eraldi sõnadena.

Erandlikult järjestati lühendite ENSV, NSVL, EKP, NLKP alla kõik kirjed nii lühenditega algavad kui ka pikalt väljakirjutatud nimetused (Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, Eestimaa Kommunistlik Partei ja Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei).

Ühesuguse järjestussõna korral järjestati:

- a) perekonnanimi
- b) kollektiiv
- c) pealkiri.

Ühe autori piires järjestati:

- a) autori enda tööd (kogutud, valitud, üksiktööd, tema koostatud tööd)
- b) tema toimetatud tööd
- c) tema tõlgitud tööd
- d) tema kohta tehtud täiendkirjed
- e) tema nimi pealkirjana.

Ühe kollektiivi piires järjestati:

- a) kollektiivi nimi autori kohal
- b) kollektiivi ja selle allasutuse nimi autori kohal
- c) kollektiivi nimi pealkirjas.

Ühesuguse pealdise ja pealkirjaga kirjete järjestamine:

- a) kordustrukide järjestus oli pöördkronoloogiline (viimane trükk esimesena)
- b) õpikud järjestati klasside kasvavas numeratsioonis, ühe õpiku kordustrukid pöördkronoloogiliselt
- c) kongresside, konverentside materjalide järjestus oli kronoloogiline
- d) mitmekõitelised teosed järjestati köitenumbrite kasvavas numeratsioonis.

3. Kaartide liitmine ja mahakantud kirjanduse kaartide eemaldamine

Kataloogiga töötasid Aino Mägi, Marju Kolk, Heljo-Mall Laas, Karitas Uus, Mare Vadi ja Svetlana Kuul. Uute kaartide liitmise käigus kataloogi ka redigeeriti (võimaluse korral avati isikute initsiaalid, lisati viitekaarte, parandati kohaviitu jne.). Kustutaja ülesandeks oli eemaldada mahakantud trükiste kaardid.

4. Kataloogivormistus

Kirjed olid kataloogis korraldatud kolmes osas: eestikeelne, võõrkeelne (ladina tähestikus) ja võõrkeelne (slaavi tähestikus). Igal kataloogi osal olid erinevat värvi (rohelised ja kreemikad) etiketid. Etikettidele märgiti kasti number ja sidekriipsuga eraldatud tähed või sõnad, millest nähtus, millisest tähest millise täheni võib kataloogikastist kirjandust leida. Teatud hulga kaartide eraldamiseks kasti kasutati valgest ja punasest plastikust vahekaarte, millele kirjutati täht, silp, sõna või autori nimi. Kataloogi juurde kuulus kataloogisilt.

VIII. **Ajalugu**

1956 - avati ümberehitatud ülikooli kirikus Jakobi t. 1 (siis V. Kingissepa 15) õpperaamatukogu (ÕR). Raamatukogul olid omad hoidlad ja suur lugemissaal.

1957 - hakati koostama tähestikkataloogi.

1972 - seoses ülikooli raamatukoguvõrgu tsentraliseerimisega muudeti kõik TRÜ kataloogid keskkataloogideks. Kõigis lugejakataloogides näidati ka õpperaamatukogus leiduv kirjandus koos vastavate kohaviitadega. Õppekirjandust hakati kataloogima kataloogimisosakonnas. Peakataloogi (G) kaartidele märgiti ka õppekogus olevate teavikute eksemplaride arv.

1974 - seoses avariolukorraga Toome raamatukogus viidi õpperaamatukogu kojulaenus koos fondidega Tiigi tn. 78 majja. Tähestikkataloog otsustati jätta õpperaamatukogu lugemissaalile

(Jakobi tn. 1). Kataloogi hooldas õpperaamatukogu.

1981 - toodi õpperaamatukogu lugemissaal TÜ raamatukogu uude hoonesse W. Struve 1. Õpperaamatukogu tähestikkataloogid anti üle kataloogimisosakonnale korrastamiseks ja ümbertõstmiseks uutesse kappidesse.

1981-1984 - kataloogi redigeerimine ja sisuline reorganiseerimine, mille käigus loodi palju uusi rubriike.

1985-1998 - jätkus jooksev töö kataloogiga: kaartide liitmine, kustutatud kirjanduse kaartide eemaldamine ja kataloogi jooksev redigeerimine (kohaviitade parandamine, viitekaartide lisamine).

01.01.1999 - lõpetati kataloogi täiendamine seoses infosüsteemi INNOPAC rakendamisega.

13.10.2000 - kataloog tõsteti sedelkataloogide ruumi, kuna kogu õppekirjandus oli leitav e-kataloogist.

2003 - seoses lugemissaalide reorganiseerimisega eraldiseisev õppekirjanduse lugemissaal kaotati. Lõpetati ka kustutatud kirjanduse kaartide eemaldamine kataloogist.

IX. Kataloogimisreeglid ja metoodilised juhendid

1. Lühendid eestikeelsete trükiteoste kataloogimiseks ja bibliografeerimiseks. Tallinn, 1971.
2. Võõrkeelsete trükiste kirjeldamise lühendid. Tallinn, 1977.
3. Uut kataloogimises. Tallinn, 1978
4. Trükiste bibliograafiline kirjeldamine. Tallinn, 1981.
5. ISBD(M) : international standard bibliographic description for monographic publications. London, 1987.
6. TRÜ Teadusliku raamatukogu kataloogisüsteemi juht. Tartu, 1988.
7. Tähestikkataloogi korraldamine. Tallinn, 1990.
8. Soovitusi raamatu kirje koostamiseks [vastavalt ISBD(M)ile]. Tallinn, 1997.
9. Единые правила описания произведений печати для библиотечных каталогов. Ч. I. Вып. I, Описание книг. Москва, 1959. (koos hilisemate täiendustega)
10. Сама. Ч. I. Вып. 2, Организация алфавитного каталога. Москва, 1961.
11. ГОСТ 7.1-76 : библиографическое описание произведений печати. Москва, 1977.
12. Библиографическое описание произведений печати : инструктивно-методические указания. Москва, 1978.
13. ГОСТ 7.11-78 : сокращение слов и словосочетаний на иностранных европейских языках в библиографическом описании произведений печати. Москва, 1980.
14. Правила составления библиографического описания. Москва, 1986.

Märkus:

12. veebruaril 2003.a. otsustas kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupp: õppekirjanduse lugemissaali tähestikkataloog **ei kuulu alalisele säilitamisele**, sest kataloog ei peegelda enam adekvaatselt lugemissaali kogu. Pärast kataloogipassi koostamist säilitada kataloogist 1 näidiskast.

Kataloogipassi koostaja: Svetlana Kuul, detsember 2003

Toimetaja: Malle Ermel

Täiendatud ja kinnitatud TÜR kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupi koosolekul 02.06.2004

12. septembril 2005.a. kataloog likvideeriti.